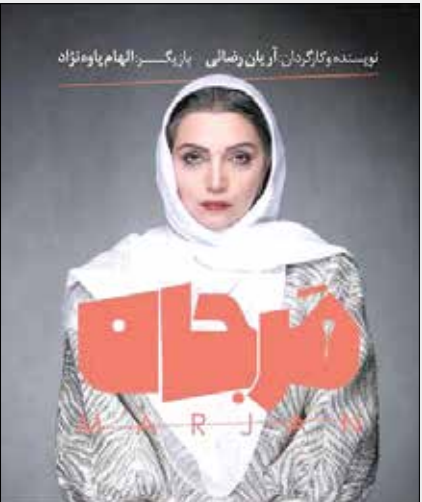

نباید روی هر کار خلاقه‌ای خط بطلان کشید

◀ الهام پاهونژاد بازیگر

مشخصاً برای من بازی در یک تئاتر آنلاین تجربه تازه و البته بسیارسیار جذابی بود. شاید بسیاری فکر کنند چون ما در سینما یا تلویزیون تجربه کار با دوربین داشته‌ایم پس در تئاتر آنلاین هم این کار برایمان باید ساده باشد اما بدون هیچ اغراقی باید بگویم اتفاقا کار بسیار سخت‌تری است. در تلویزیون و سینما بازیگران امکان را دارد که یک پلان را چند بار تکرار کنند اما در تئاتر آنلاین چنین امکانی وجود ندارد و به همین دلیل کار بسیار سخت خواهد بود و نیازمند تمرین‌های بسیار. پس به لحاظ کیفیت، محتوا، کار و اجرا بازیگر باید تمام توان خودش را بگذارد تا بدون هیچ نقصی یا حداقل با کمترین نقصی کار خود را انجام دهد و برای من هم واقعاً در چنین مدیوم تازه و ناآشنایی، کار علی‌الخصوص شب اول سخت و پراسترس بود. از طرفی «مرجان» یک تئاتر آنلاین تعاملی بود و باید بده‌بستان‌هایی با مخاطب انجام می‌شد که در این برهه‌های زمانی در نمایش حضور مخاطب کاملاً حس می‌شد و همان اتفاقی که در تئاتر صحنه‌ای می‌افتد اینجا هم به نوعی اتفاق می‌افتاد و همه اینها کار را سخت می‌کرد و فرصت هر اشتباهی را از من می‌گرفت. نکته مهم دیگری که باید به آن اشاره کنم این موضوع است که برخی می‌گویند تئاتر آنلاین را نمی‌شود تئاتر نامید. من از اساس و کاملاً با این نظر و نگرش مخالف هستم. مگر آشنایی ما با تئاتر از کجا شروع شد؟ ما اولین تئاترها را کجا دیدیم؟ آیا غیر از این است که ریشه اولین برخوردهای بسیاری از هم نسلان من و آشنایی‌شان با تئاتر، از تله‌تئاترهایی سرچشمه می‌گیرد که در دهه‌های گذشته از تلویزیون پخش می‌شد و کارگردان‌ها و بازیگرهای مهم و بزرگی خالق این آثار و آن نقش‌های ماندگار بودند؟ ما تئاترهای بسیار درجه یک را با تله‌تئاتر شناختیم و همان‌طور که آمد هم‌نسلان من تربیت شده همین تله‌تئاترها هستند؛ تله‌تئاترهایی که کارهای موفقی بودند و اتفاقاً تأثیر بسیاری روی چند نسل گذاشتند. تئاتر آنلاین هم می‌تواند دقیقاً چنین نقشی را ایفا کند اما به‌دلیل آنکه فعلاً ناشناخته است و امکانات و بسترهای مناسبی برایش در نظر گرفته نشده و از همه مهم‌تر سرمایه‌گذاری تقریباً ندارد، دست هنرمندان این حوزه بسته است. اگر برنامه‌سازها به شیوه قدیم بیایند همان کارهایی را که در دهه‌های شصت دربارۀ تله‌تئاتر انجام می‌دادند، درباره تئاتر آنلاین انجام بدهند و اتفاقاً در کنارش تله‌تئاتر را هم دوبارۀ زنده کنند، بدون شک فضای تئاتر ما به‌روزر و کارآمدتر خواهد شد؛ علی‌الخصوص در این دورانی که همه ما شاهد هستیم چه آسیب‌های جبران‌ناپذیری دامنگیر تئاتر و تئاتری‌ها شده است. به عقیده من بعضی‌ها همیشه می‌خواهند غر بزنند و مخالفت کنند. روزهای اول کرونا هم که من اعلام کردم می‌خواهم کلاس بیان و بدن را به‌صورت مجازی برگزار کنم خیلی‌ها شروع کردند به مخالفت که مگر می‌شود چنین کارهایی را در فضای مجازی انجام داد... و چرا نمی‌شود؟ چرا نباید از بسترهای امروزی که به ما امکان می‌دهد کارهایی را انجام بدهیم استفاده کرد؟ البته که تمام سرفصل‌ها را نمی‌شود در فضای مجازی به کار بست اما حتماً می‌شود کارهایی انجام داد و خود من به جای آن‌که بیرون‌گود بنشینم و مدام بگویم نه؛ ترجیح می‌دهم کاری انجام بدهم. ما حتی برای «مرجان» به جز چند جلسه تمرین فنی، بقیه تمرین‌ها را به‌صورت آنلاین انجام دادیم و هیچ اتفاقی نیفتاد و اتفاقاً برایمان مشخص شد که از این امکان می‌توان کاملاً به نفع تئاتر استفاده کرد. اینها نشدنی نیست و اتفاقاً اگر چهره‌های آشناتر و مطرح‌تر در حوزه تئاتر با پیش بگذارند و بیایند به سمت تئاتر آنلاین، حتماً نتیجه بهتری به دست خواهد آمد چرا که مردم به این چهره‌ها اعتماد دارند و نتیجه هم نتیجه علیحده‌تری خواهد بود. کار دوستان و همکاران من هم که از جرأت و جوانی و دانش خود استفاده می‌کنند بسیار قابل احترام و حرفه‌ای و باعث نیازی به حمایت و کمک دارند. اگر همه این رکن‌هایی که از آن صحبت شد دست به دست هم بدهند من اعتقاد دارم بعد از کرونا هم این شکل از تئاتر همچنان می‌تواند به کار خودش ادامه بدهد و مخاطب خاص خودش را داشته باشد همان‌طور که تله‌تئاتر در گذشته مخاطب خاص خود را داشت و امروز نمی‌توان بین شیوه‌های مختلف مرز و فاصله‌ای گذاشت. تولید چنین کارهایی در شیوه آنلاین به لحاظ حفظ سلامت بازیگران و عوامل هم بسیار حائز اهمیت است و به لحاظ اقتصادی هم برای خانواده‌ها به‌صرفه است. در نظر بگیریم هر خانواده با خرید یک بلیت دسته‌جمعی می‌نشینند و تئاتر می‌بینند. همه اینها وابسته به این است که مدیران فرهنگی بیایند و از تئاتر آنلاین حمایت کنند تا به سرونوشتی مثل سرونوشت تله‌تئاتر دچار نشود. همه ما امیدواریم این روزهای سیاه تمام شود و دوباره همه چیز مثل سابق شود اما با امید به آن روز نمی‌شود دست روی دست گذاشت و روی هر حرکت و کار خلاقه‌ای خط بطلان کشید.

نویسنده و کارگردان: آریان رضایی | بازیگر: الهام پاهونژاد

”

کیومرث مرادی:

هنرمندان بسیاری در این دوره تلاش کردند تئاتر آنلاین را به‌عنوان ژانری تازه پیش روی مخاطب بگذارند و اتفاقاً کارهای خوبی هم جلوی دوربین بردند و این اتفاق دارد تا جایی که امکان دارد می‌افتد و چاره‌ای هم وجود ندارد و باید خودمان را با روح زمانه تطبیق بدهیم. امروز در آمد مالی از تئاتر اهمیت ندارد بلکه نفس هنر تئاتر مهم است که باید هر‌طور که می‌توانیم و می‌توانیم آن را زنده نگه داریم

کیومرث مرادی و آریان رضایی

در گفت‌وگو با «ایران»

از تجربه تئاتر آنلاین و چالش‌های آن می‌گویند

رسانه‌های متفاوت اندیشه‌های متفاوت

◀ محسن بوالحسنی خیرنگار

در این چندماهه‌ی که کرونا، چراغ اغلب سالن‌های تئاتر و طبیعتاً اجراها را کم‌سویا حتی خاموش کرده، بحث تئاتر آنلاین یکی از مباحث جدی بود که بین هنرمندان و منتقدان حوزه نمایش جدی شد و تحلیل‌های بسیاری هم درباره آن ارائه شد. اینکه تئاتر آنلاین اساساً خوب است یا بد، چه تفاوت‌هایی با تئاتر به شیوه شکل سنتی آن دارد یا اصلاً می‌شود چیزی را که در فضای مجازی اجرامی شود، تئاتر نامید یا بخشی از این طرح مسأله‌ها بود که در قالب بحث در جامعه‌هنری جریان داشت. تجربه‌هایی از آنچه تئاتر آنلاین می‌شناسیم و سابقه‌ای کوتاه به اندازه همین چند ماه اخیر در کشور ما و این تجربه‌ها در واقع چراغ راهی بود برای پیدا کردن خلاها و برآورد کردن امکانات و بسترها. مخالفان این تجربه‌ها معتقدند که چنین طرحی، اصولاً رابطه تماشاگر و بازیگر را به هم می‌ریزد و مخاطب را تنبل می‌کند، به طوری که بعد از رفع کرونا هم دیگر حاضر نیست به سالن تئاتر برود و نمایش را روی صحنه ببیند. عده‌ای دیگر اما معتقدند در شرایط فعلی که رابطه بین تماشاگر و تئاتر تقریباً از بین رفته، تئاتر آنلاین می‌تواند موقتاً تنفسی مصنوعی باشد و این رابطه را لااقل تا تغییر وضع ناخوش حاکم، سرپا نگه دارد. آریان رضایی یکی از کارگردان‌های تئاتری است که قبل از کرونا هم تئاتر را در قامت تعاملی آن پی می‌گرفت و در ماه‌های اخیر چند اثر از جمله «آقای نمایش»، «خانم آنلاین» و «مرجان» را به‌صورت اینترنتی بلیت فروشی و اجرا کرد. کیومرث مرادی دیگر کارگردان ایرانی هم ۱۰فیلم تئاتر مطرح جهان را با رعایت حقوق مؤلف در اینستاگرام خود منتشر کرد و خودش هم در لایوهای اینستاگرامی به نمایشنامه‌خوانی پرداخت. این دو کارگردان در گفت‌وگو با «ایران» از تجربه تئاتر آنلاین و چالش‌های آن می‌گویند و معتقدند در این دوره با باید ایده و طرحی داشت یا در انتظار روزهای تلخ‌تری ماند.

■ مهم زنده نگه داشتن تئاتر است

کیومرث مرادی که چند وقت

پیش در لایو اینستاگرام خود نمایشنامه خوانی و اجرای تئاتر مونولوگی را برای مخاطبان به نمایش گذاشت درباره ساخت و فرم و فضای چنین اجراهایی و تفاوتش با نمایشی که نفس به‌نفس تماشاگر اجرا می‌شود، می‌گوید: «بدون شک این دو، دو پدیده کاملاً متفاوت هستند که شاید فقط بتوان گفت از یک جا آیشخور می‌گیرند اما در شکل و ابزار و شرایط با هم کاملاً متفاوت هستند. ما در اجرای آنلاین باید بتوانیم مخاطب را نگه داریم و برای این کار از خود قصه کمک می‌گیریم و قصه مسأله اصلی است که می‌تواند مخاطب را تا پایان همراه کند یا نه. من و دوستان بسیاری هر طور که از دست‌مان برمی‌آید چنین کارهایی کردیم که بگویم تئاتر زنده است و نمی‌شود آن چیزی که همه زندگی ما را تشکیل می‌دهد به‌دلیل کرونا کنار بگذاریم و دست روی دست بگذاریم تا ببینیم در آینده چه می‌شود.» مرادی البته این اجراها را علی‌الخصوص در دوران کرونا، تجربه‌هایی در دسترس و قابل مثال می‌داند و به چند نمونه از این اجراها و هدف‌ها اشاره می‌کند که در نهایت هدف همه آنها زنده نگه‌داشتن تئاتر در شرایط حاضر است. او می‌گوید: «در تمام کشورهای متمدن و در تمام جاهایی که تئاتر تعطیل است بسیاری از کارگردان‌های مشهور در سالن‌های تئاتر جلوی دوربین نشسته‌اند و برای علاقه‌مندان تئاتر یکی از آثارشان را مرور می‌کنند و نمی‌گذارند کرونا به همین راحتی تئاتر را از مردم بگیرد. من احساس کردم نیاز است به‌عنوان یک آرتیست تئاتر را به مردم یادآوری کنم و معتقدم این کاری است که همه هنرمندان باید انجام بدهند. نمی‌شود به یکسری اصول و سنت‌ها پایبند بود و گفت ما حاضریم تئاتر بمیرد ولی از این اصول و سنت‌ها ذره‌ای پا فراتر نگذاریم. وقتی امکانی وجود دارد چرا از آن استفاده نکنیم و این تابوها و الگوهای دست و پاگیر موجود را به نفع تئاتر استفاده نکنیم؟ این کاری است که در همه دنیا انجام می‌شود و حال یکی با تک‌گویی و نمایشنامه‌خوانی در محیط لایو اینستاگرام یا کسی دیگر در فضا و پلتفرم‌های متفاوت دینت تجربه‌ای انجام می‌دهد و اتفاقاً نکته حائز اهمیت این است که در همه جای دنیا از این شکل

پرداخت به نمایش و تئاتر و نمایشنامه‌خوانی استقبال می‌شود.» کارگردان آثاری مانند «شکلک» قضاوت را به تاریخی بعد از کرونا محول می‌کند و می‌گوید: «ما به‌عنوان شهروند وظیفه داریم که پروتکل‌ها را رعایت کنیم، مشخصاً حفظ جان مخاطب موضوع اصلی است و ما هم این کار را کرده‌ایم اما نباید از این مسأله هم گذشت که هنرمندان بسیاری در این دوره تلاش کردند تئاتر آنلاین را به‌عنوان ژانری تازه پیش روی مخاطب بگذارند و اتفاقاً کارهای خوبی هم جلوی دوربین بردند و این اتفاق دارد تا جایی که امکان دارد می‌افتد و چاره‌ای نفس هنر تئاتر مهم است که باید هر‌طور که می‌دانیم و می‌توانیم آن را زنده نگه داریم. بعد از این دوران حتماً منتقدان و پژوهشگران برمی‌گردند و به این دوره نگاه می‌کنند و درباره چنین تجربه‌هایی حرف می‌زنند. این کارها و تجربه‌ها چیزی نیست که یک هنرمند فکر کند یک شبیه می‌تواند به آن برسد؛ نه. اگر دقت کنیم متوجه می‌شویم اتفاقاً کسانی دل به این دریا زده‌اند که پیش از کرونا هم تجربه‌های متفاوتی را در اجرای تئاتر داشته‌اند و تئاتر را محدود به سالن و... نکرده‌اند. حتماً پشتوانه و بروز و ظهور و ریشه چنین تجربه‌هایی نیازمند یک آگاهی است و تجربه. به هر صورت تئاتر زنده خواهد ماند و این تجربه‌های امروزی نیز به تن و بدنه تئاتر اضافه خواهد کرد و کووید۱۹ به ما آموخت که همچنان بسیاری چیزهاست که ما باید آنها را یاد بگیریم و با تکنولوژی روز آشنا شویم و اگر چه تئاتر بی شک تحت تأثیر قرار خواهد گرفت اما دوباره رابطه‌ها شکل خواهد گرفت و تئاتر آنلاین هم قرار نیست جای تئاتری را که امیدوارم هر چه زودتر پایش به صحنه باز شود، بگیرد.»

■ پلتفرم‌های مناسب فیلتر هستند

آریان رضایی کارگردان نمایش‌هایی مثل «آقای نمایش»، «خانم آنلاین» و «مرجان» هم درباره شباهت‌ها و تفاوت‌های تئاتر آنلاین و تئاتری که روی صحنه و در سالن اجرا می‌شود می‌گوید: «کارکردهای این دوبا هم فرق می‌کند. من از سال‌های گذشته شروع به کارها و تجربه‌های اینترنتیو کردم که

شامل نمایش‌های شورایی و تعاملی و... بود. جنس لذت‌ها در این دو منظر کاملاً با هم متفاوت است. یعنی یک تئاتر با تکنیک‌ها و ایده پردازی‌های مختلف طراحی و ایده‌پردازی می‌شود برای پلتفرم‌های آنلاین و یک تئاتر هم برای اجرا در سالن طراحی می‌شود. برخی تصور می‌کنند تئاتر آنلاین همان تئاتری است که روی صحنه اجرا می‌شود و حالا قرار است در قالب آنلاین پخش شود؛ در صورتی که از اساس چنین چیزی نیست. به‌عنوان مثال چندین کاری که من در فضای آنلاین انجام دادم اصلاً برای صحنه طراحی نشده بودند و اتفاقاً تمام ایده و طراحی آنها برای جلوی دوربین رفتن بود. در تمامی اینها قصه برای پلتفرم‌های اینترنتی و آنلاین نوشته شده است و با اجرای صحنه‌ای قابل قیاس نیست.» رضایی در پاسخ به این سؤال که چرا کمتر کارگردانی به‌سمت تئاتر آنلاین با شکل و شمایلی جدی رفته نیز می‌گوید: «به هر صورت طول می‌کشد؛ هر جریان نوپایی طول می‌کشد تا جا بیفتد. پدیده‌های بسیاری وجود داشته که در طول زمان برخی افراد در جامعه تئاتری برابر انجام و عملیاتی شدن آن گارد داشته‌اند اما تجربه نشان داده که به مرور این حالت تدافعی و مقابله کمتر می‌شود و در نهایت پذیرفته و به یک جریان متشخص تبدیل می‌شود و به نظر من همه اینها مشمول پروسه زمان می‌شود.» با این حال به‌نظر می‌رسد بسط و توسعه تئاتر آنلاین نیاز به زیرساخت‌ها و پلتفرم‌هایی دارد که مخاطب را حین تماشا به دلایلی از جمله قطع و وصل اینترنت پس‌زند و عطای تماشا‌ی آن را به لقایش نبخشد. رضایی چالش‌های فنی در این زمینه را این‌طور تشریح می‌کند: «متأسفانه علاوه بر چالش سرعت اینترنت مسأله دیگری که وجود دارد و اتفاقاً بسیار مهم است فیلتر بودن پلتفرم‌های مناسب برای این کار است. یکسری از پلتفرم‌ها قدرت پردازش تصویر و امکاناتشان برای چنین کاری که ما می‌کنیم فوق‌العاده است اما متأسفانه در کشور ما فیلتر هستند و مجبوریم با پلتفرم‌هایی کار کنیم که مشکلات بسیاری دارند و همین می‌شود که کسی مثل من (جدا از بحث ایده و قصه) ترجیح می‌دهم تئاتر مونولوگ کار کنم. چون پلتفرم‌هایی که ما در اختیار داریم قدرت پردازش تصویرشان طوری نیست که ما بتوانیم از چند بازیگر استفاده کنیم و... سرعت اینترنت هم که مشکل دارد و گاهی نوسان داریم و گاهی نه و این مسأله هم به لحاظ فنی و زیرساختی بسیار مشکل ساز است و به نظر می‌رسد زمان می‌برد تا درست شود.

این کارگردان در پایان به بحث حقوقی و قرارداده‌ا و مسائلی از این دست در اکران تئاترهای آنلاین هم اشاره می‌کند و می‌گوید: «چون این بحث تازه‌ای است پس هنوز ما شکل حقوقی به آن معنی، در این حوزه نداریم. البته خب مسلماً تئاتر نسبت به سینما مخاطب کمتری دارد و مشکلات در این زمینه احتمالاً کمتر هستند اما همان‌طور که گفتیم نوباً بودن باعث شده ساز و کاری برای آن به شکل حقوقی طراحی و تدوین نشود. اجرای زنده هم یکساعت است و سریکساعت مشخص اجرا و بعد هم حذف می‌شود اما کسانی می‌توانند اجرا را ضبط کنند و بعد هم هر جا بخواهند پخش کنند و از دست کسی هم کاری برنمی‌آید و این مشکلی است که امیدوارم بشود راهکاری حقوقی برای آن پیش‌بینی کرد.»

”

آریان رضایی:

پلتفرم‌هایی که ما در اختیار داریم قدرت پردازش تصویرشان طوری نیست که ما بتوانیم از چند بازیگر استفاده کنیم و... سرعت اینترنت هم که مشکل دارد